

Kod in kam ?

Ferdo Kozak

Odkar je pri nas ideologija o stapljanju dobila oficialno lice — često dokaj prozorno zakrito z neko anonimno odgovornostjo — opažamo željo, da bi se nam kakorkoli posrečil dokaz, da smo narod. In še več! V pasivnem odporu se nazor, da smo narod, spaja z momenti popolnoma drugega nazorskega območja v politično mišljenje, ki nima niti izrazitih kulturnih, niti gospodarskih teženj. V politični praksi pa je po večini neplodno, ker je neaktivno, nebojno. Temu čuvstveno utemeljenemu mišljenju godi besedovati, sklicevati se na zgodovino in dokazovati, dokazovati...

To ravnanje bi lahko imenovali obrambo. Obrambo zoper vse, kar so na našem kolektivu zagrešili naši lastni politiki in za njimi miselno in kulturno neprosvetljena inteligenca. Obrambo zoper brezglavost meščanskega sloja, ki je, tuj zemlji in ljudstvu, pričel računati zgolj z osebno koristjo, čim je začutil moč materialnih dobrin. Toda ali je tem krogom sploh mogoče kaj dokazati? In, ali je z dokazovanjem problem rešen, odpravljen?

Politično in socialno pogledano, narod ni tista rosa mistica, ki je dehtela ljubezni in veri njegovih najboljših sinov; in tudi ne geslo, ki je bilo marsikateremu politiku zavedno ali nezavedno le sredstvo za povzdigo njegovega sloja, pozneje pa celo le za koristi njegove najožje politične klike. Narod vrhu tega ni le mrtva skladovnica zgodovinskih dejstev, ki sama po sebi vrše neko funkcijo danes ali kadarkoli. Kratko in malo, narod ni nekaj do kraja določenega, kajti do kraja določene so le tiste inkarnacije življenja, ki so svojo pot že dokončale.

Najvidnejša potrditev naroda je to, da živi; da je v svojih predstaviteljih vtelešen kot etos sebi in drugim odgovornega občestva, etos njegove pravice in poslanstva. Zlasti pa, da vroče sodeluje v boju za oblike življenja, ki ustrezajo novim potrebam in čuvstvom. V tem smislu je napak, če gledamo nanj le z vidika obrambe, ki hkratu niti ni taka, kakor bi bilo želeti. Potrjuje ga v slehernem času v prvi vrsti njegova življenjska potencia, ki živa dere naprej. Opravljeni napor prehajajo v zgodovino, oziroma se sami po sebi usedajo v spomin ljudskih mas in tvorijo zavest političnemu kolektivu pri njegovem neprestanem obnavljanju sveta. Tako je navzlic

popolnoma drugačnim političnim in socialnim pogojem na primer doba Ludvika XIV. prav tako izraz francoskega duha kakor velika revolucija.

Tega bi se morali zavedati v boju z našimi „stapljači“. Namreč da so oni naš drugovrstni problem, negativen ne samo v smislu slovenstva, pač pa tudi v smislu države in plodne južno slovanske skupnosti. Bilo bi ne-spametno, zanikati potrebo obrambe, vendar je jasno, da to delo ne sme vezati mladih energij v poletu za resnico časa, ker jih kaj rado zavaja v krogotok, iz katerega ni izhoda.

Zdravo usmerjajoča je tu pravilna presoja nasprotnika. In v tem smislu se pač lahko vprašamo, kdo so ti naši stapljači. Ljudje, ki jih je vrgel iz tečajev mednarodni politični položaj, oboževalji kvantitete, politični in gospodarski pridobitniki, zlasti pa ugledno število takih, ki se rekrutirajo iz bivših nad vse lojalnih avstrijskih državljanov. Torej za nas kaj malo kreativnih duhov. Na te bi po ironiji razmer lahko naslovili besede starega ironika Pašiča, češ, kdor je bil poprej dober državljan, bo tudi poslej. Toda „lojalen državljan“ ni prav za prav nikdar za narod in državo pozitiven, ker nikoli ne snuje novega; tem manj po vojni, ko je sklonjenih hrbtov interes konjunktura, izgled na materialne dobrine, udobnost življenja, pa naposled oblast. Njim lahko zoperstavimo skoraj vso našo mladino, ki je očitno odklonila vse stapljaške poizkuse. Ali niso med temi dejanja, ki so se sama po sebi tako osmešila (prepoved knjig za II. razred gimnazije), da bi jih ne tvegala noben, količkaj previden politik? In takim izobražencem naj dokazujemo svojo narodnost?

Navzlic temu pa imamo smeri slovenske obrambe, ki očitujejo preveč razbolelosti, neko pasivno zaprtost vase in časovno negibnost. V njih je slovenstvo premalo živo kot aksiom, ki naj nas vodi v komplicirani sestav človeških potreb in teženj. Ali ni to nujna pot v lokalno mišljenje, ki duši polet, zastira obzorja in zastruplja energije? Izobraženec, javni delavec, ki ima v sebi zavest, da je član naroda, mora rasti v svojem delu od tam, kjer je ta kolektiv časovno najbolj prizadet, to se pravi tam, kjer se bije boj za njegov človeški obraz. Le napor, ki je posvečen občečloveškim problemom, je za narod osvežujoč in pozitiven. In le tisto izobraženstvo daje narodu življenje, ki ga prestavlja v žarišče razvojnega procesa, ter ga na ta način usposablja za udejstvovanje iz lastne moči in lastne volje.

Ta zavest nam nehote obrača pogled na generacije, ki prihajajo za nami. Naš razvoj je toliko dozorel, da smo dolžni podreti vse ograje lokalnega čuvstvovanja in lokalnih konstelacij, pa bilo na račun te ali one bivše formacije, ki je imela, oziroma ima v zakupu, miselno in politično življenje pri nas. Treba je skleniti s provinco in diletantizmom. Za mogočno akcijo slovenskega duha ne potrebujemo več računov in ozirov na take ali drugačne skupine. Pač pa se moramo zavedati, da bo le nova, sredi svetovnega nehanja rastoča inteligenca sposobna, užgati v narodu voljo,

izvojevati boj za svojo resnico, in s tem tudi voljo do življenja. Današnjemu svetu je sojeno, da si sredi kaosa, bičan od dne do dne z grenkimi razočaranji mukoma sproti gradi vsako trdno stopinjo pod nogami. Sojena sta mu nevera in skepticizem, smešna izmaličenost njegovih najbolj vročih sanj in neprestan, v notranjost vrtajoč srd nad slepoto in brezumom človeka. Vendar je navzlic temu most v bodočnost, je poklican, zgraditi osnove za duhovno, in socialno slovensko bodočnost. Spričo te dolžnosti morajo ugasniti sleherni oziri in računi z neko osebno nepoštenostjo; nadomestiti jih morata skrajni napor in stroga notranja disciplina, ki bosta edina mogla dati novim generacijam smer za konkretno delo in dejanja.

Čas je, da se krog in krog nas odpro široka, svobodna obzorja. Ne mehanično znaje in nizanje dogodkov, pač pa presojanje iz lastnega kriterija. Naš umetnik že dolgo suvereno dojema in vrednoti svetovno umetniško snovanje. Zaraditega je njegovo delo doslej pravzaprav edina resnična manifestacija narodne aktivnosti. Toda danes potrebujemo nečesa več. Danes je potrebno, da prodremo v vse duhovne, politične, gospodarske in socialne tajne, ki sestavljajo ustroj sodobne družbe. Realna podoba sveta nam je potrebna in sodba o njej.

Tedaj šele nam postane jasen naš domači svet, ki nam je v podrobnostih še bolj ali manj zastrt in tudi tuj. Malokomu je prijemljiva naša politična zgodovina, malokomu razodeta teža in vrednost posameznih razdobj in mož. Vse, kar imamo v tem smislu, je po večini premalo kritično, premalo prizadeto prikazano, oziroma vsaj ne tako intenzivno, da bi bilo videti v tem pot in razvoj naroda. Toda le kritičen pogled preteklosti, jasni računi o tem, kaj smo in česa nismo zmogli doslej, kje smo omahnili v površnost in plitvino, kje smo nedozoreli podlegli — le taka jasnina nad vso preteklostjo je sposobna voditi ljudstvo v dozorelost in aktivnost. In prav tako kakor preteklost, čaka naša sedanost vroče, strastne kritike, ki si pa mora brez velikih, zvenečih besed in pavšalnih sodb ustvariti temelje s podrobnim študijem konkretnih problemov. V tem smislu je moralna, politična, kulturnopolitična, gospodarska in socialni kritika še preveč odmaknjena od izrazito naših, naše zemlje tičočih se vprašanj, ali pa je premalo strokovna, premalo filozofsko fundirana, kratko in malo, premalo ustvarjajoča. Kajti le taka kritika se povzpne iznad obzorij lokalnega rezoniranja in zapusti v duhovih plodno, kreativno sled.

Vsega tega dela vir pa mora biti v nekem zadnjem, osnovnem namenu. Sodobnega sveta obzorja so mračna, človeštvo se izgublja v labirintu, iz katerega skoraj ni videti izhoda. Pregnani individualizem je zajezil zdrav razvoj, materialistični racionalizem pa je pogasil zanos in omajal vero v poslanstvo človeka. Politična in socialna gesla minulega stoletja pripadajo že davno preteklosti. Sredi razvalin stojimo na početku novih dob, katerih osnova je nedvomno zdrav, pravičen red na zemlji. Red delavnega človeka.

V to smer teže vse potrebe današnjih dni, tod se užiga živa, čista vera v vrednost in zmiselnost življenja. Kajti človek je najmočnejši in najsvetlejši takrat, kadar pozabi na svoj časni okvir in računa preko in mimo sebe s srečo človeštva. Luč te vere mora razsvetliti tudi naše dozorevajoče rodove, da se ustalijo v času in v sebi ter zanosito preidejo iz preživljene dediščine minulosti v pozitivno delo usmerjenega iskanja in ustvarjanja. Aktivne v smislu velike, občečloveške ideje bodo aktivne tudi za narod; s svojimi dejanji, žrtvami in zmagami bodo najvidnejša njegova potrditev, da je, da živi.

Iz pesmi Elizabete Bagrjane

Elizabeta Bagrjana je danes poleg N. Liljeva najznamenitejša prikazen v bolgarskem pesništvu. Izdala je zbirke „Večnata i Svjatata“ (1927, druga izdaja 1929.) „Zvezda na morjaka“ (1932), otroške pesmi „Trkulnata godinka“ (1931) in sodelovala v raznih leposlovnih listih, zlasti v „Zlatorogu“. Knjiga „Večnata i Svjatata“ je prevedena v češčino, izbori iz njenih pesmi pa v francoščino, angleščino, nemščino, srbohrvaščino. Štirikrat je prejela bolgarsko državno nagrado za pesništvo. Ponovno se je mudila na Slovenskem in je prevedla primere naših najboljših pesnikov v bolgarščino; ti prevodi imajo iziti v sofijskem „Zlatorogu“.

Poezijo Elizabete Bagrjane označuje pristnost čustva, organična dograjenost poemov in ritmičnost ter blagoglasje besedne muzike. Kar se tiče forme, pazi Bagrjana zlasti na izraznost ritma, ki ga umetelno prilagodeva vsebini; ogiblje pa se mehničnega štetja stopic in mnogokrat opušča, se celo otreša „čistih“ rim, kar je mlajše bolgarsko pesništvo oboje od nje prevzelo.

O slovenskem prevodu je pripomniti, da so pesmi izbrane tako, kakor se je zdelo, da bodo pesnico mogle najbolj vsestransko pokazati. Prevod se ritmično tesno oklepa originala in je skoraj dobeseden; zato so nekatere pesmi ostale v slovenščini nerimane, druge so prevedene le v asonancah — kjerkoli je bilo izbirati med zvestobo smislu, podobi, ritmu originala in med rimo, se je prevod odločil proti rimi. E. Bagrjana je slovenski prevod pregledala in odobrila.

Pripomniti je morda še, da je pesem „Save our souls!“ bila najprej natisnjena v prvi številki nekega literarnega tednika in da je bila nekakšna proklamacija mlajše književnosti. Vse tu prevedene pesmi so vzete iz knjig „Večnata i Svjatata“ ter „Zvezda na morjaka“. — N. C.

Save our souls!

(1930.)

V tem stoletju betona, mašin in radija,
vratolomnih razdejanj in blaznih iskanj,
kaosa in neizčiščenega „jutri“,

v tej deželi — na pragu Vzhoda in Zahoda,
v krogotoku vojská in vsakršne bede —
kjer živijo ljudje za skorjo kruha in ped zemljé,